

uniqueness, originality and socio-historical uniqueness. The creativity is a specific property of a person, and therefore cannot be realized without the creator-subject and the creative personality.

Professional creativity is the specialist ability to transform the acquired experience of educational and professional activity to reproduce and creatively reform the product of work.

The determinants on the way to creative activity are personal resources, "sources of support and guidance", opportunities (or obstacles) to fulfill one's personal goals and one's own efforts as well as the educational creative activity.

Creative learning activity as a system consists of a process, a product, a creator personality, an environment and conditions in which creativity takes place.

General and special psychological measures should be applied on the way of the future specialist in the educational environment in order to overcome external and internal barriers to success.

It is determined that professional creativity is a necessary condition of specialists' professional training in higher education. The creation and development of creative educational environment, the support of creativity and professional creativity will help to create a successful and economical country.

Keywords: higher education institution, creativity, educational environment, professional creativity, creative educational activity.

УДК: 159.938

Кружева Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАУКОВЦІВ

Кружева Т.В. Особливості професійної спрямованості науковців. У статті розкрито зміст і структуру професійної спрямованості спеціалістів наукового-психолого-педагогічного спрямування. На підставі результатів емпіричного дослідження виявлена полівалентність професійної спрямованості, зазначені шляхи подальших досліджень.

Ключові слова: професійна спрямованість науковців, професійні профілі.

Кружевая Т.В. Особенности профессиональной направленности научных сотрудников. В статье раскрыто содержание и структура профессиональной направленности специалистов научно-психолого-педагогического направления. На основании эмпирического исследования выявлена поливалентность профессиональной направленности, намечены пути дальнейших исследований.

Ключевые слова: профессиональная направленность научных сотрудников, профессиональные профили.

Постановка проблеми. Становлення та зміцнення нашої держави поряд із розв'язанням цілої низки правових й економічних завдань потребує також підвищеної уваги до питань, пов'язаних із підготовкою висококваліфікованих кадрів, здатних оптимально, ефективно й нестандартно вирішувати актуальні життєві проблеми сьогодення.

Нинішня суспільна практика зазнає відчутної перебудови, набуваючи ознак якісно нового простору для розгортання самоефективності особистості як суб'єкта перетворювальної діяльності в різних сферах життя. Все зазначене вище прямо стосується й науки, роль та значення якої завжди були незаперечними, а звідси – все більш стійким і гострим стає інтерес до людей, які її творять.

Вихідні передумови. Науковець у своїй діяльності, як правило, спирається на власні сили (показники внутрішнього самоздійснення незначно, але, тим

не менше, переважають показники зовнішнього самоздійснення, відповідні середньогрупові значення зафіксовані в межах – 67,1 й 63,2% [4;5].

Науковець прагне до особистісного зростання, у нього в процесі професіоналізації набувають особливого значення такі якості, як усвідомлення себе, незалежність у своїх судженнях, креативність, аналітичність, формується виражена пізнавальна та творча активність тощо.

Становлення та розвиток особистості науковця багатьма дослідниками розуміється як багатофакторний, багаторівневий, багатовекторний процес. Цей процес на кожному етапі (віковому проміжку перебування у професії) зумовлений виникненням суперечностей, труднощів, проблем, вирішення яких дозволяє особистості рухатися в напрямку вивершення й розвитку та підштовхує її до цього.

Відомо, що трудова, професійна діяльність є традиційно важливою в житті кожної людини. З одного боку, робота – це факт, від якого залежить фінансове благополуччя, а з іншого, якщо людина задоволена тим, що робить, пишається результатами своєї роботи, то вона від цього отримує додаткову винагороду – психологічний комфорт, який, за великим рахунком, буває бажанішим за матеріальний статок.

Робота, праця допомагає людині проявити свою індивідуальність, набуття певного статусу, позитивного соціального досвіду, сприяє напрацюванню навичок, допомагає навчитися вирішувати актуальні для неї проблеми, задовольнити потребу в приналежності до певної соціальної групи, «здійснити», самоактуалізувати себе тощо.

Вдалих вибір професії обумовлює не тільки особистісне задоволення від успішного навчання та трудової діяльності. Позитивний ефект від влучного вибору професії виявляється через різні аспекти життєбуття людини: особистісний, медичний, соціальний, економічний тощо.

Праця, крім того, є необхідною умовою людського життя, свідомого прикладання розумових і фізичних зусиль для отримання корисного результату відносно задоволення своїх матеріальних і духовних потреб. Змінюючи в процесі праці навколишнє природне та соціальне середовища й пристосовуючи їх до своїх потреб, люди не лише забезпечують своє існування, але й сприяють прогресу суспільства. Більше того, праця є однією з найважливіших форм самовираження, самоактуалізації та самовдосконалення людини.

Враховуючи досить узагальнене все вищезазначене, стає зрозумілим різноаспектний інтерес дослідників до дослідження людини в професії, зокрема, її професійне становлення.

Професійне становлення (самоздійснення) особистості взагалі, й науковця, зокрема, спирається на теоретичне обґрунтування низки дотичних складових процесів: професійне самовизначення, професійна самоідентифікація, формування професійної спрямованості. Саме остання, в руслі дослідження професійного самоздійснення, й конкретизується в цьому матеріалі.

Професійна спрямованість особистості – категорія, що становить предмет дослідження одночасно декількох наук: філософії, психології, соціології й пе-

дагогіки. Проблема вивчення професійної спрямованості в силу її багатокомпонентності є складною та ще до того ж знаходиться на перетині досліджень із психології праці, педагогічної психології, психології розвитку та психології особистості. Нині в психології відсутнє однозначне визначення цього терміну. Так, зокрема, професійну спрямованість розуміють, перш за все, як сукупність мотиваційних утворень (інтересів, потреб, схильностей, прагнень і т. ін.), пов'язаних із професійною діяльністю людини, що впливають на вибір професії, прагнення реалізувати себе в ній, задоволеність нею. Професійна спрямованість є інтегральним утворенням, яке характеризується предметом професійної спрямованості, в якості якого виступає бажана професія (вид діяльності); різновидами мотивів професійної діяльності; силою (мірою) спрямованості, виявом чого є прагнення до оволодіння людиною своєю професією, певним різновидам занять [7, с. 231].

Спрямованість виступає також як системоутворююча якість, визначаючи психологічний склад особистості. Саме в спрямованості знаходять свій вияв цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви та суб'єктивне ставлення до різних аспектів діяльності.

Між розвитком мотиву й оволодінням діяльністю наявні складні взаємозв'язки та взаємообумовленості. Формування мотиву випереджає формування діяльності, а іноді, навпаки відстає, що невідворотно відбивається на результаті оволодіння діяльністю. Різні періоди життя людини обумовлюють зміни в її мотиваційній сфері.

У процесі оволодіння професією потреби та інтереси людини виникають та деталізуються внаслідок усвідомлення професійних перспектив й адекватної оцінки неузгодженості вимог до перспектив з наявними нахилами, знаннями та вміннями, і тоді перспективи стають окремою метою фахівця. Формування й підтримка стійкої професійної спрямованості спеціаліста – це безперервний процес узгодження вимог до перспективи за допомогою діяльності на основі зворотного зв'язку. Формування мотивів, як зазначає В.І. Ковальов [3, с. 6], так само, як і систем цілей і намірів йде паралельно з формуванням потреб. Потреби та інші компоненти (інтереси, потяги, цілі, наміри) стають стійкішими за рахунок більш поглибленого пізнання перспективи й трансформацією потреб, що виникла у людини, в конкретні мотиви.

Професійна спрямованість – провідна інтегральна якість особистості, виявом якої стає вибіркове й мотивоване ставлення людини до вибору професії, відповідно до її покликання, світоглядних поглядів, ідеалів. На зовнішньому рівні професійна спрямованість може проявлятися як соціально-психологічна установка на певний вид діяльності, прийняття її цілей і завдань на основі сформованої потреби в отриманні професійних знань, що й формує готовність до професійного вибору [6].

Показником ефективності сформованої професійної спрямованості є соціальна, духовна й професійна зрілість особистості фахівця, цілісність і стійкість його “Я – образу”, психологічна готовність спеціаліста до реалізації професійних функцій.

У спрямованості розрізняють **рівень, широту, інтенсивність і дієвість**. Важливо, що спрямованість не має безпосередніх, природніх завдатків і формується шляхом виховання. Професійна ж спрямованість формується в процесі тривалого виконання специфічних дій, обумовлених професійними обов'язками, тобто, спрямованість – це певне континуальне явище.

Таким чином, з'ясувавши, на основі загальнотеоретичного аналізу досить-таки узагальнену сутність поняття “професійна спрямованість”, чинники, що обумовлюють її формування, а також її структурні компоненти, отримали можливість дослідити особливості, та міру прояву цих компонентів у науковців – психологів.

Результати дослідження. Професійні вподобання, інтереси досліджувалися за допомогою методик Є. Климова та Дж. Голланда.

Серед теорій професійного вибору найвідомішою є теорія Дж. Голланда [1, с. 19;]. У цій теорії поєднуються особистісні риси з родом професійних занять, яким надає перевагу особистість. Дж. Голланд вважає, що всіх людей можна поділити на шість типів: реалістичний (Р), інтелектуальний (І), соціальний (С), конвенціональний (К), підприємницький (Пр) і артистичний (А). Кожен із зазначених типів особистості описується наступними характеристиками:

- певними рисами характеру, складом розуму;
- здібностями до певного виду діяльності;
- наданням переваги певному роду занять;
- змістом захоплень;
- професійними та функціональними можливостями (ресурсний потенціал).

Виділені Дж. Голландом професійні типи дещо подібні до класифікаційних типів професій Є. Климова [Климов, 2003]: “Людина – людина” – реалістичний, соціальний й інтелектуальний типи; “Людина – техніка” – реалістичний тип; “Людина – природа” – реалістичний й інтелектуальний типи; “Людина – знакова система” – конвенціональний тип; “Людина – художній образ” – артистичний тип.

У нашому дослідженні ми використали обидва опитувальники, виходячи з того, що діяльність науковця різного профілю є поліфункціональною: у нас це були психологи – науковці – дослідники, які, до того ж, основну роботу поєднують з педагогічною діяльністю. Припустили, що використання цих двох методик (Дж. Голланда й Є. Климова) більш повніше ідентифікує особливості професійної спрямованості наших респондентів.

Аналіз експериментальних даних, отриманих за допомогою методики Дж. Голланда, дозволив виявити наступне: в цілому по виборці (середньогрупові значення), найбільшу кількість виборів отримало артистичне професійне середовище – 7,9 балів із 12-ти можливих (65,8%); другий і третій вибір, відповідно, інтелектуальне – 7,0 балів (58,3 %) і соціальне – 7,0 балів (58,3 %); четверту позицію зі значним відривом займає конвенціональне середовище: 4,4 бали (36,7 %); на п'ятій позиції переважає стосовно роду занять зазначене підприємницьке середовище з кількісним балом в 4,3 (35,0 %), і на останньому місці опинився вибір реалістичного професійного середовища – 2,3 бали (19,2 %).

Таблиця 1

Кількісні (бали) та відсоткові характеристики спрямованості (міра прояву переважань стосовно вибору розу занять) - в порядку ієрархії вибору

Професійне середовище	Бали	Відсотки
Артистичне	7,9	65,8
Інтелектуальне	7,0	58,3
Соціальне	7,0	58,3
Конвенціональне	4,4	36,7
Підприємницьке	4,2	35,0
Реалістичне	2,3	19,2

Вважаємо за доцільне детальніше описати характеристики професійних середовищ.

Артистичне професійне середовище – 7,9 балів (65,8 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Уява, інтуїція, емоційно складний погляд на життя; незалежність, гнучкість й оригінальність мислення; хороші рухові здібності й уява, вміння витіснити зі свідомості травмивні події	Емоції й почуття; самопрезентація себе; творчі заняття; унікальність занять, які вимагають фізичної сили, регламентованого робочого часу, дотримання правил і традицій	Вирішування проблем, які вимагають художнього смаку й уяви

Інтелектуальне професійне середовище – 7,0 балів (58,3 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Аналітичний розум, незалежність й оригінальність суджень; гармонічний розвиток мовних і математичних здібностей; критичність, допитливість; схильність до фантазій; інтенсивне внутрішнє життя; низька фізична активність	Ідеї, теоретичні цінності; розумова праця; розв'язування інтелектуальних, творчих завдань, які вимагають абстрактного мислення; відсутність орієнтації на спілкування в діяльності, інформаційний характер спілкування	Наука; розв'язування задач, які вимагають абстрактного мислення і творчих здібностей; міжособистісні взаємини відіграють незначну роль, хоча, необхідне вміння передавати і сприймати складні ідеї і мовні конструкти

Соціальне професійне середовище – 7,0 бали (58,3 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Вміння спілкуватися, гуманність; здатність до співпереживань; активність; залеж-	Люди, спілкування, встановлення контактів із оточенням; прагнення навчати,	Освіта, соціальне забезпечення; ситуації, проблеми, що пов'язані з умінням ро-

ність від оточуючих і суспільної думки; здатність до пристосування (адаптивність), гнучкість; вирішення проблем із опорою на емоції та почуття; переважання мовленнєвих здібностей	виховувати; уникання інтелектуальних проблем	збиратися в поведінці людей та які вимагають постійного особистого спілкування; вміння переконувати
--	--	---

Конвенціональне професійне середовище – 4,4 бали (36,7 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Здібності до опрацювання числової, нумеральної інформації, стереотиповий підхід до вирішення проблем; підпорядкованість, залежність; виробнича дисциплінованість; переважання математичних здібностей	Порядок; чітко прописана, регламентована робота з дотриманням інструкцій, діяльність за певним алгоритмом; уникання невизначених ситуацій, соціальної активності та фізичного напруження; прийняття позиції керівника	Розрахунки; діловодство; заняття, що вимагають здібностей до обробки рутинної інформації та числових даних

Підприємницьке професійне середовище – 4,2 бали (35,0 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Енергія, імпульсивність, ентузіазм; підприємливість; агресивність; готовність до ризику; оптимізм, упевненість стосовно себе; переважання мовних здібностей; хороші організаторські якості й навички	Лідерство; визнання; керівництво; влада; особистий статус; уникання занять, які вимагають посидючості, значного фізичного напруження, рухових навичок і концентрації уваги	Розв'язання нечітких завдань; спілкування з представниками різних психотипів у різноманітних ситуаціях; заняття, що вимагають вміння розбиратися в людях, мотивах їхньої поведінки, красномовство

Реалістичне професійне середовище – 2,3 бали (19,2 %)

Особливості особистості, здібності	Спрямованість (переважання стосовно роду занять)	Професійне середовище
Активність, агресивність, ділова спрямованість; наполегливість; раціональність; практичне мислення; просторова уява; технічні здібності	Конкретний результат; речі, предмети та їх практичне використання; відсутність орієнтації на спілкування	Техніка; розв'язання конкретних завдань, які вимагають рухливості, рухових вмінь; соціальні навички мінімізовані й пов'язан з прийманням і передаванням обмеженої інформації

Далі в нашому дослідженні ми звернулися до аналізу емпіричної реальності, отриманої за допомогою методики Є. Климова.

Клімов Є.П. [2, с. 58], розробляючи свій підхід до вибору професії, виходив із того, що суб'єкт праці, перебуваючи в певному середовищі, виокремлює деякі предметні галузі, визначає свої цілі, використовує певні засоби, діючи при цьому за певних внутрішніх і зовнішніх умов.

Так, наприклад, наука, мистецтво – це галузі виробництва (продукування) інформації. Ключове слово – інформація. Але різниця полягає в тому, що у різних людей можуть переважати функції другої (словесної) або першої (образної) сигнальних систем головного мозку, тобто, наявна різна міра функціональної асиметрії півкуль головного мозку людини. Також в одних людей можуть переважати функції переробки словесно-логічного матеріалу, а в інших – образного, тобто також наявна своя своєрідна логіка.

Кожна професія може характеризуватися одночасно ознаками різних типів, але різною мірою прояву. В межах кожного типу виділяють класи за ознакою цілей праці, які дають відповідь “Що робити?” (операційно). Найчастіше класи професій згруповуються в три блоки за ознакою домінування.

Згідно з Є. Клімовим, ті, які цікавляться та обирають професії типу “**Людина – людина**”, мають потребу в спілкуванні, їх характеризує лабільність емоцій, конкретність мислення, більш продуктивна робота в групі, значна напруженість регуляторних механізмів з низьким порогом фрустрації, емоційна чутливість.

Професія “**Людина – художній образ**” – для неї характерним є лабільність емоцій, потреба у спілкуванні, виражена здатність до навчання (пізнавальна активність) та абстрагування: значна імпульсивність, емоційна чутливість, сенситивність, врівноваженість.

Професія “**Людина – знакова система**” (“Людина – інформація”) – представників даного типу професії характеризує значна міра ригідності поведінки й стійкість афекту, реалістичності й незалежності, інтенсивність уяви.

Професія “**Людина природа**” – характерними для неї є сенситивність, висока емоційна чутливість, висока міра прояву врівноваженості.

Професія “**Людина – техніка**” потребує особистісних якостей для реалізації виконавчого, творчого аспекту діяльності.

Аналіз результатів проведеного дослідження виявив ієрархічну кількісну емпірику (див. табл. 2).

Таблиця 2

Кількісні (бали) та відсоткові значення спрямованості (міра прояву переважань стосовно вибору роду занять) – в порядку ієрархії вибору

Професійне середовище	Бали	Відсотки
Людина – людина	5,5	68,7
Людина – худ. образ	5,1	63,5
Людина – знак	4,5	56,2
Людина – природа	3,8	47,5
Людина – техніка	1,3	16,2

Враховуючи те, що в дослідженні взяли участь науковці – психологи, серед яких майже 50% становили спеціалісти психолого-педагогічного профілю

– викладачі ВНЗ, вважаємо не випадковим був з'ясований той факт, що на першому місці опинилося професійне середовище “**Людина – людина**” – 5,5 балів (68,7 %) – середньо-високий рівень. Предметною сферою обслуговування, перетворення є люди. Згідно з теорією Є. Климова у цих спеціалістів наявна потреба в спілкуванні, лабільність емоцій, емоційна чутливість, емпатійність (психолог – консультант, психотерапевт, викладачі – спеціалісти психолого-педагогічного спрямування тощо), конкретність мислення (психолог – дослідник).

З незначним відривом – 5,1 бал (63,5 % – середня міра прояву) досліджувані респонденти вибрали професійне середовище “**Людина – художній образ**”. Характерними особливостями особистості, що забезпечують успішність реалізації в цьому професійному середовищі є лабільність емоцій, потреба у спілкуванні, виражена здатність до навчання (пізнавальна активність) та абстрагування, емоційна чутливість, сенситивність, врівноваженість, а це є професійно-важливими якостями наших досліджуваних – психологів-науковців, які водночас є викладачами, тобто мають психолого-педагогічну спеціалізацію.

Далі наші досліджувані в межах середнього – 4,5 бали (56,2 %) надали перевагу професійному середовищу “**Людина - знак**”, характерними ознаками якого є певна ригідність (у нашому дослідженні – середній рівень) поведінки й певна стійкість афекту; реалістичність і незалежність; інтенсивність уяви, виконавчий творчий потенціал. Зазначені особливості різною мірою притаманні нашим досліджуваним.

На середньо-низькому рівні – 3,8 бали (47,5 %) зафіксований вибір професійного середовища “**Людина – природа**”, серед пріоритетних особистісних якостей якого є сенситивність, висока емоційна чутливість, висока міра прояву врівноваженості. У наших дослідженнях ці характеристики знаходяться в діапазоні середніх та низьких значень.

Найменш привабливим для наших респондентів виявилось професійне середовище “**Людина – техніка**” – всього 1,3 бали (16,2 %).

Вважаємо за доцільне зазначити, що в досліджуваному професійному середовищі реалізується виконавчий творчий аспект діяльності, затребуваний тією чи іншою мірою в будь-якому професійному середовищі, зокрема, й стосовно діяльності науковця – психолога – викладача.

Висновки. Таким чином, у дослідженні за допомогою методик Дж. Голланда та Є. Климова виявлені професійні профілі (їх полівалентні рівні) у науковців-дослідників психолого-педагогічної спеціалізації. Як свідчать отримані результати, наші респонденти практично узгоджено за зазначеними методиками надали перевагу тим професійним середовищам, які відповідають характеристикам професії науковця-дослідника психолого-педагогічного спрямування. Бачимо, що реалізація людини в зазначених професіях потребує значної кількості здібностей та різноманітних професійно-важливих якостей.

Зауважимо, що отримані результати становлять певну теоретико-методичну значущість, оскільки прописують і конкретизують кількісну та якісну специфіку такого психологічного феномену як професійна спрямованість у

представників конкретних професійних груп: науковців-дослідників психолого-педагогічного спрямування.

Отримана емпірика могла б стати підґрунтям для професійного відбору фахівців у ці професії, якби такий відбір здійснювався. Натомість отримані результати можуть зацікавити самих спеціалістів, особливо початківців у руслі програми самовдосконалення, з'ясування можливих моментів напруження чи моментів неуспіху в професії.

Вивчення питань стосовно професійної спрямованості, її окремих аспектів, зокрема пов'язаних з її змістовною або динамічною характеристиками, які конкретизуються: по-перше, її повнотою і рівнем, по-друге, її інтенсивністю, довготривалістю та стійкістю – є надзвичайно важливим для комфортного існування людини в професії, оскільки значна частина нашого життя присвячена саме професійній діяльності.

Виявлені домінуючі переважання стосовно роду занять у наших респондентів дозволяють акцентувати увагу на тих індивідуально-особистісних та типових особливостях даної групи спеціалістів, які впливають на вибір конкретного виду діяльності та її ефективність – з одного боку, та як специфіка діяльності впливає на формування особистісних рис й особливостей поведінки професіонала – з іншої. Це й складає перспективу подальших досліджень у руслі надзвичайно важливої проблеми – **професійної життєстійкості**.

Список використаних джерел

1. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. - СПб.: ПИТЕР. - 2008. – С. 19.
2. Климов ЕА. Пути в профессионализм. Психологический взгляд. Учебное пособие. - М.: ФЛИНТА. - 2003. - с. 58.
3. Ковалев Б.П. Рефлексивная регуляция педагогической деятельности. / Б.П.Ковалев // Психология учителя. - М.: Педагогика.- 1989.- с. 6.
4. Кружева Т.В. Професійне самоздійснення: система понять / Т.В.Кружева // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2014. – Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. – Вип. 14. – С. 109 - 115.
5. Кружева Т.В. Деякі особливості самоздійснення науковців / Т.В.Кружева // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. - 2015. - Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. - С. 92-105.
6. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу “людина-людина” : монографія / За ред. О.М. Кокуна. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. - 266 с.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - СПб.: ПИТЕР. - 1999. - 255с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Илин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. - СПб.: ПИТЕР. - 2008. – С. 19.

2. Klimov EA. Puti v professionalizm. Psihologicheskij vzglyad. Uchebnoe posobie. - M.: FLINTA. - 2003. - s. 58.
3. Kovalev B.P. Refleksivnaya regulyaciya pedagogicheskoy deyatel'nosti. / /B.P.Kovalev //Psihologiya uchitelya. - M.: Pedagogika.- 1989.- s. 6.
4. Kruzheva T.V. Profesiine samozdiisnennia: systema poniat / T.V.Kruzheva // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy. – 2014. – Tom. V: Psykhofiziologiia. Psykholohiia pratsi. Eksperymentalna psykholohiia. – Vyp. 14. – S. 109 - 115.
5. Kruzheva T.V. Deyaki osoblivosti samozdiisnennya naukovciv / T.V.Kruzheva //Aktualni problemi psihologiyi: Zbirnik naukovih prac Instytutu psihologiyi imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukrayini. - 2015. - Tom V: Psihofiziologiya. Psihologiya praci. Eksperymentalna psihologiya. - S. 92-105.
6. Psykhofiziolohichne zabezpechennia stanovlennia fakhivtsia u profesiakh typu "liudyna-liudyna" : monohrafiia / Za red. O.M. Kokuna. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2013. - 266 s.
7. Rubinshtejn S.L. Osnovy obshej psihologii. – SPb.: PITER. – 1999. – 255 s.

Kruzheva T.V. Features of the professional orientation of researchers. The article reveals the content and structure of the professional orientation of specialists in the scientific, psychological and pedagogical direction. Based on an empirical study, the polyvalence of a professional orientation was revealed and ways for further research were outlined.

Key words: professional orientation of researchers, professional profiles.

УДК 159.922:796.077.4

Лахтадир О.В., Бистра І.І., Євдокимова Л.Г.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Лахтадир О.В., Бистра І.І., Євдокимова Л.Г. Розвиток комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: емпіричне дослідження. У статті представлено результати дослідження особливостей сформованості комунікативної компетентності та її структурних компонентів у студентів – майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Проаналізовано залежність розвитку комунікативної компетентності та її складових від статевих і професійних ознак студентів та курсу їх навчання. Здійснено факторний і кореляційний аналіз комунікативної компетентності та її складових, встановлено взаємозв'язки між різними її характеристиками.

Ключові слова: комунікативна компетентність, структурні компоненти комунікативної компетентності, факторний і кореляційний аналіз, майбутні фахівці з фізичної культури і спорту.

Лахтадир Е.В., Быстра И.И., Евдокимова Л.Г. Развитие коммуникативной компетентности у будущих специалистов по физической культуре и спорту: эмпирическое исследование. В статье представлены результаты исследования особенностей сформированности коммуникативной компетентности и ее структурных компонентов у студентов – бу-